CASELE FAMILIEI LUCHIAN ŞI ARHITECȚII LOR

de OANA MARINACHE

Résumé

Nous nous proposons de mettre en évidence plusieurs détails sur certaines propriétés destinées à enrichir l'histoire de certaines maisons, aussi bien que des aspects de la vie de ceux qui les ont créées et habitées. Les biographes du peintre Stefan Luchian ont consigné la liste des propriétes de sa famille et, aussi, les adresses où il a loué ou détenu ses propres maisons. La recherche dans les archives relève certaines informations sur les propriétés des Luchian, rues, 15,Popa Soare, 2, Oțetari, 21, Italiana, Chaussée Kiseleff (rond II), 8, Povernei et 29, Primăverii. Dans certains cas, on a clarifié la chronologie et le fil des propriétés, dans d'autres, l'identification des autorisations et des plans de construction, les signatures des architectes Nicolae C. Mi(c)hăescu, George Rosnoveanu și N. N. Iovanovici.

Keywords: *Luchian; propriétés des Luchian; architectesMichaescu, Rosnoveanu, Iovanovici.*

Istoria bucureşteană a familiei lui Dimitrie Luchian şi a Elenei Chiriacescu începe în 1873, când se mută în capitală. În cazul proprietății din Mahalaua Mântulesei, cumpărată de maiorul Luchian în 1873 de la G. Scărlătescu, am putut urmări șirul proprietarilor până la jumătatea secolului al XIX-lea. Astfel, în 21 august 1847 Gh. Ion Crişu vinde lui Ivancea bumbăcaru „şapte stânjeni loc în fața uliței ce merge la Popa Soare despre Alecu măcelarul". Din 16 aprilie 1855 datează actul lui Ivancea Anghel, în care găsim următoarele informații: „Casele mele din mahalaua Mântulesii cu locul lor moştenesc le-am vândut dlui vistierul Ştefan Bilciurescu în preț de lei 9000 care loc are fațada de şapte stânjeni şi fundul de nouă". Deducem de aici că Ivancea Anghel construise, cel mai probabil în intervalul 1848–1854, o locuință şi dependințe.

În 1 februarie 1863 Anica Bilciurescu se împrumută cu 200 galbeni de la George Scărlătescu, ipotecând „casele mele cu locul lor din mah. Mântulesii". Neputând restitui împrumutul, se ajunge în instanță și la 25 aprilie 1872 George Scărlătescu cumpără la licitație, cu 2500 lei, imobilul care „se află în sub. Mântuleasa, strada Popa Soare, Col. Neagră, No. 15, având case de zid solid, învelite cu tablă de feru, în întru cu patru odăi şi pivniță de zid, având şi o cuhnie de zid în paiantă, învelită cu şindrilă, curtea împreună cu grădina în care se află un kiosk, împrejmuită de toate părțile cu uluci; se învecinesce cu proprietatea Dlui M. Papadopol, cu a Dlui Lambru Vasilescu, în fund cu strada Dimineței şi în față cu strada Popa Soare"[1].

Noul proprietar nu stăpâneşte casa prea mult timp, căci în 5 mai 1873 o vinde: „Subscrisul G. Scărlătescu domiciliat în Bucuresci, Col. de Roşiu, Calea Moşilor N.78, declaru că am vândut de veci prin bună înțelegere Dlui Major Dimitrie Luchianu, cassele mele din Capitala Bucuresci situate în Col. de Negru sub. Mântuleasa strada Popa Soare N.15 cu tot locul lor şi grădina împrejmuite cu uluci ce se învecinescu cu proprietățile Dlor M. Papadopolu, Vladu şi Lambru Vasilescu şi fundu cu strada Dimineței şi în față cu strada Popa Soare, astfel precum l-am stăpânit şi eu conform actului de vânzare al onor. Trib. Ilfov Sect. III Civile legalisat la N.59/72 investit cu titlu essecutoriu fără nici o reservă pentru mine pe viitoru. Preciul acestei vânzări care este de lei noi 3995 l-am primit la subscrierea acestui act pe deplin de la Dl. cumpărător Major Dimitrie Luchianu fiind în drept a intra în posesiunea acestor casse chiar de la 23 aprilie 1873. Şi spre recunoascerea Dl. Major Dimitrie Luchianu de proprietar i-am remisu acest act legalisat şi transcris în registrele onor. Trib. Ilfov s.III Civile precum şi ordonanța menționatului Trib. N. 59/72 în puterea cărea am stăpânit şi eu. Făcut în Cap. Bucuresci, astăzi 2 Maiu 1873"[2].

[1] Act de adjudecare nr. 9822 din 1872; identificarea documentelor a fost făcută de Narcis Ispas de la Arhivele Naționale ale României, fondurile nefiind accesibile cercetării publice.

[2] Trib. Ilfov s.III, 449 (1922), 1873 mai 5.

După moartea tatălui, survenită în 1877, casa rămâne în grija Elenei Chiriacescu Luchian (n. 1832), dar moştenitorii de drept sunt fiii ei. Imediat după moartea mamei, survenită la 9 februarie 1892[3], cei doi fraţi, Ştefan şi Anibal, se împrumută pentru 1 an de suma de 5000 lei, de la comerciantul Ion Mihăescu, ipotecând proprietatea[4]. Motivul invocat era continuarea studiilor. Probabil realizând că nu au cum să restituie împrumutul şi că suma nu le este suficientă pentru asigurarea traiului şi studiilor, cei doi fraţi vând proprietatea părintească lui Thoma Potlogeanu în 3/15 septembrie 1892, pentru suma de 16 000 lei.

Ultimele informaţii datează din 1903, când lotul de teren fusese împărţit între copiii lui Thoma Potlogeanu: în str. Popa Soare nr. 35 îl găsim pe Andrei Potlogeanu, iar în str. Dimineţei nr. 6 proprietară era Ecaterina Potlogeanu, divorţată. Ambele proprietăţi erau ipotecate la Creditul Funciar Urban, care intră în posesia lor în acelaşi an. În lipsa planurilor de arhitectură, nu putem să reconstituim istoria clădirilor şi a îmbunătăţirilor făcute de diferiţii proprietari. În planul cadastral din 1911, apar deja alţi proprietari, N. Vlădescu în str. Popa Soare nr. 35 şi Zaharia Dedu în str. Dimineţii nr. 6 (azi str. Pictor Alexandru Romano).

Din partea mamei, Ştefan Luchian a moştenit, împreună cu fratele său, Anibal, moşia Jugureanu, din judeţul Brăila. Elena D. Luchian a renunţat la restul averii mobile şi imobile, rămase de la tatăl ei, Iamandi Chiriacescu, decedat în 1875, mulţumindu-se cu zestrea ei (actul dotal data din 20 ianuarie 1863). Arenda moşiei a asigurat o sursă de venit văduvei şi cheltuieli de studii celor doi fii.

După vânzarea proprietăţii din str. Popa Soare, Anibal Luchian, caporal în Regimentul 30 Muscel, domiciliat în str. Aureliu nr. 24, încheie la 27 noiembrie 1892 un act de împrumut cu ipotecă, pe termen de un an, pentru suma de 2750 lei, cu Nicolae Ciurcu, bancher; garanţia era moşia Jugureanu din comuna Jugureanu, plasa Călmăţui, jud. Brăila, având o suprafaţa de 1000 pogoane, stăpânită în devălmăşie cu Ştefan Luchian. Un nou împrumut ipotecar se semnează în 29 ianuarie 1893, pe termen de un an, pentru suma de 27000 lei, luată de la dr. Paul Petrini.

La 14 iunie 1893 are loc vânzarea moşiei Jugureanu de către cei doi fraţi, cumpărătoarea fiind Maria Notara, domiciliată în str. Dionisie nr. 24; preţul plătit a fost de 155000 lei, urmând ca aceasta să achite dr. Petrini suma de 27 000 lei, care se scădea din suma datorată fraţilor Luchian[5].

Alte două proprietăţi bucureştene sunt legate de familia Luchian. În 1892 soţia lui Gheorghe Luchian, Alessandrina Movilă, deci mătuşa pictorului Ştefan Luchian, depune cerere de autorizaţie de construcţie pentru o casă de 122 m.p., având pivniţe, subsol (demisol) şi parter înalt[6]. Planul de situaţie ne indică existenţa unei case mai vechi, alături de care se proiecta noua construcţie, cu un volum de colţ marcat de un acoperiş cu o cupolă.

Din planurile prezente la dosar observăm bosajul pronunţat al faţadelor şi decoraţia ancadramentelor ferestrelor. În interior observăm un spaţiu restrâns, din vestibulul de la intrare se trecea în două saloane şi într-un dormitor; scara secundară ducea spre demisol, unde se aflau spaţiile de serviciu: sufrageria, bucătăria şi spălătoria.

Planurile casei din strada Italiană nr. 2 (azi 21) colţ cu str. Prudenţei (azi str. Dianei) nu sunt semnate, dar pe verso-ul documentelor din dosar, din înscrisurile funcţionarilor din cadrul primăriei, deducem că arhitectul acestora ar fi George Rosnoveanu, un personaj prolific de la sfârşitul secolului al XIX-lea.

În numărul jubiliar al revistei „Arhitectura" din 1941, anii de viaţă ai arhitectului sunt 1851–1896, însă cercetări în arhiva stării civile întreprinse de istoricul genealogist Mihai Alin Pavel au scos la lumină anul naşterii ca fiind 1853, iar numele de familie Râsnov(e)anu, indicând, poate, originea familiei din Râşnov; de asemenea, acesta l-a identificat pe un alt arhitect, Ion P. Rosnovanu[7], fratele lui George, născut în 1843.

George Rosnovanu rămâne în istoria Bucureştiului prin clădirea Hotel de France (Lafayette în perioada interbelică, Victoria în epoca comunistă, demolat în 1979), clădire eclectică de factură neoclasică, care s-a aflat pe Calea Victoriei. Potrivit cercetărilor istoricului de artă dr. Cezara Mucenic, în perioada 1885–1896, arhitectul Rosnovanu a realizat următoarele locuinţe private: stabiliment de tăbăcărie în str. Tăbăcari nr. 6 (1885), casele Constantin din str. Mântuleasa (1885), casa Niculescu din Calea Moşilor nr. 16 (1886), casa Petrescu din str. Lucaci nr. 8 (1888), casa Constantinescu din str. Bărăţiei nr. 6-8 (1888), casa Iliescu din Calea Moşilor nr. 230 (1889), casa Petrescu din str. Cavafii Vechi nr. 1 (1890), casa Athanasiu din str. Lucaci nr. 36 (1890), casele Ştefanide din Calea Victoriei nr. 122 (1890), casele Jercu din Calea

---

[3] Theodor Enescu, *Scrieri despre artă*, Bucureşti, 2000, p. 20.

[4] Trib. Ilfov, secţia Notariat, 2010, 16 martie 1892.

[5] Trib. Ilfov, secţia Notariat, 4961, 14 iunie 1893.

[6] Arhivele Naţionale Direcţia Municipiului Bucureşti, fond Primăria Municipiului Bucureşti – Serviciul Tehnic, dosar 46/1892, f. 25 şi următoarele.

[7] La rândul lui, a fost tatăl altui arhitect, Ion I. Rosnovanu.

Moşilor nr. 224 (1891), casele Constantinescu de pe Cheiul Dâmboviței (1891), Prăvăliile Petricu din Calea Moşilor colț cu Piața Sf. Anton (1894), casa Costa-Foru din str. Mitropoliei nr. 3 (1895), str. Colţei nr. 11 (1896), str. Pitar Moşu (1897)[8].

Casa din str. Italiană există şi astăzi, fiind însă profund modificată, extinsă şi înălţată, probabil în perioada interbelică. În ea se mai păstrează elemente originare de decorație a plafoanelor, ancadramentelor uşilor (*dessus-de-porte*), uşi pictate, sobe (Meissen sau Hardtmuth?) şi panourile pictate de Ştefan Luchian şi ajutoarele sale. Nu cunoaştem intervenţiile recente, cu siguranţă ea fiind refăcută pentru a găzdui astăzi un centru de organizare evenimente (nunţi).

La foarte mică distanţă, aproape pe diagonală de casa Alessandrinei Luchian, s-a construit în 1896 o nouă locuinţă pentru fiica ei, Mathilda Rădoi(u). În 24 februarie Ioan Rădoi solicita aprobarea pentru împrejmuirea terenului său şi cerea primăriei o porţiune din spaţiul public (82,92 m.p.), pentru a alinia viitoarea casă. În 25 aprilie Mathilda Rădoi solicita stabilirea alinierii străzii Oţetari şi depunea planurile în vederea începerii construcţiei, retrasă cu 8 m. de la stradă[9]. Şi în acest caz observăm din planul de situaţie existenţa unor construcţii mai vechi (casă şi dependinţe).

Dispunerea interioară a spaţiilor este în concordanţă cu profesia liberală a proprietarului: acesta avea un birou la parter, cu acces direct de la intrare, salonul şi sala de masă fiind retrase, spre curte. La subsol se aflau o sufragerie (de vară), bucătăria, spălătoria, cămara, camera de servitori, pivniţe de vin şi de lemne, spaţiu pentru flori. Suprafaţa parterului era de 233 m.p., iar cea a etajului parţial de doar 104 m.p.

Arhitectul casei Mathildei Rădoi(u) a fost Nicolae C. Mi(c)hăescu (1863-1934). Actele de la dosar ne indică şi numele antreprenorului, Th. (?) Dolinski. În legătură cu decoraţia casei se consemnează colaborarea dintre arhitectul Alexandru Clavel şi pictorul Ştefan Luchian, buni prieteni[10]. Restauratorii din anii '80 consemnează existenţa unor panouri pictate şi semnate de Luchian, precum şi existenţa unor camere în stil românesc, în stil oriental, ceea ce denotă o comandă artistică din partea proprietarilor.

Arhitectul Mi(c)hăescu a urmat deopotrivă o specializare tehnică, la Şcoala de Poduri şi Şosele din Bucureşti (1887), apoi a plecat la studii la Paris (1888–1892), fiind elevul profesorului Julien Guadet.

Figură importantă în cadrul Ministerului Cultelor, prieten cu Luchian şi Clavel, a reluat colaborarea cu aceştia şi în cazul Palatului Funcţionarilor Publici din Piaţa Victoriei (1899-1900). Mi(c)hăescu a lucrat şi ca restaurator de monumente religioase (Văratec, Agapia, Neamţ, Hurezi şi Căldăruşani) şi a avut şi o carieră universitară, fiind profesor la Şcoala de Arhitectură, în perioada 1898-1934. În 1908 a proiectat Casa Şcoalelor şi Casa Bisericii (azi sediul Ministerului Educaţiei) din str. Gen. Henri Berthelot[11]. Între 1908–1911 a construit şi Biserica Boteanu. Alte locuinţe particulare din Bucureşti sunt: casa Stoenescu pe blvd. Lascăr Catargiu colţ cu str. Grigore Alexandrescu, casa „Miţa Biciclista" din str. Biserica Amzei nr. 7[12]. A fost căsătorit cu franţuzoaica Josephine Duperrat, cu care a avut o fiică, Elena şi un fiu, arhitectul Robert Mihăescu.

Istoria proprietăţii coboară cu cel puţin 50 de ani în urmă; în 1845, Ioan G. Movilă, tatăl Alessandrinei cumpărase la licitaţie casele din mahalaua Oţetari, culoarea de galben. Ele i-au fost oferite ca zestre în 1863, fiind evaluate la 2000 galbeni. În 1881 Alessandrina îşi înzestrează propria fiică, pe Mathilda, la căsătoria acesteia cu magistratul Ioan Rădoi(u), oferindu-i casele şi dependinţele, evaluate la 24000 lei.

Se pare că proprietara nu a apucat să se bucure prea mult de casă. Lucrările au fost finalizate în 1897, după cum s-a consemnat pe pardoseala nişei din sufragerie; în 1898 Mathilda a divorţat, iar în perioada următoare a închiriat casa lui Băicoianu şi apoi ministrului Bădărău. Este posibil să fi locuit cu mama ei, în imediata vecinătate, în str. Italiană nr. 21[13]. Mathilda a deţinut o proprietate la Mogoşoaia (fosta moşie Bibescu) şi o vie la Filipeştii de Pădure, unde a fost invitat şi vărul ei, Ştefan Luchian.

În aprilie 1920 proprietatea, ipotecată la Creditul Funciar Urban, a ieşit din posesia Mathildei Rădoi(u), care i-a vândut-o generalului Arthur Văitoianu, terenul şi casele ocupând 1200 m.p., preţul de vânzare fiind de 750 000 lei. Nu cunoaştem starea actuală a casei, ea fiind în proprietatea unei televiziuni digitale.

---

[8] Cezara Mucenic, *Bucureşti: un veac de arhitectură civilă. Secolul al XIX-lea*, Bucureşti, 1997, p. 61.

[9] Arhivele Naţionale Direcţia Municipiului Bucureşti, fond Primăria Municipiului Bucureşti – Serviciul Tehnic, dosar 836/1896, f. 1 şi următoarele.

[10] Petre Oprea, în *R.M.M.*, nr. 4/1973, p. 67–69; Maria Marcu, *Vila Mathilda din Bucureşti – o locuinţă „fin du siècle"*, în *R.M.M.*, nr. 2/1983, p. 90–95; Th. Enescu, *Luchian şi picturile sale decorative din 1897 de la vila Mathilda (Bucureşti)*, în *R.M.M.*, nr. 2/1987, p. 63.

[11] Arhivele Naţionale Direcţia Municipiului Bucureşti, fond Primăria Municipiului Bucureşti – Serviciul Tehnic, dosar 289/1908.

[12] Paul Constantin, *Dicţionarul universal al arhitecţilor*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, p. 226.

[13] Maria Marcu, *op. cit.*

Revenind la proprietățile pictorului Luchian, una dintre cele mai importante din viața sa, este cea de pe Șoseaua Kiseleff. În perioada 1887–1888 Grigore Stefanopolu vinde în numele lui Dimitrie Nedoianu, prim secretar al Legației României la Londra între 1880–1888, către Constantin Popovici, proprietar, str. Corabia 11, două terenuri în Șos. Kiseleff, rondul II[14]. În ianuarie 1889 Constantin Popovici îi vinde lui Ion Dănescu, domiciliat în str. Zânelor nr, 4 terenul din şos. Kiseleff, cu fațada 15 stânjeni şi adâncime 101 stânjeni, preț fiind de 7000 lei[15].

În iulie 1891 Ion Dănescu solicită autorizația de construcție, pentru o locuință eclectică, de factură neoclasică, planurile fiind semnate de N. N. Iovanovici . Casa era retrasă cu 6 m. de la șosea, iar în spatele locuinței se mai aflau două dependințe (grajduri). Suprafața construită a fost de 378 m.p.[16].

În 1893 Dănescu se împrumută de la pictorul Luchian de suma de 50 000 lei, apoi contractează cu Creditul Funciar Urban suma de 45 000 lei, garantată cu proprietatea din Kiseleff. Proprietatea este scoasă la licitație, la solicitarea altor creditori și Luchian încearcă în aprilie 1895 să o câștige, dar nu depune prețul licitat, iar tranzacția se anulează. Abia în 24 februatie 1896 are loc semnarea contractului de vânzare-cumpărare dintre Dănescu și Luchian, prețul fiind de 62 000 lei. La câteva săptămâni, pictorul se împrumută de la Creditul Funciar Urban pentru suma de 45 000 lei[17]. În 1896–1897 se împrumută cu diferite sume de la mai multe persoane: Profira Voiculescu (13 500), Emma Theodorian (20 000), Ion Alessandrescu (5 000), Ion Statie Theodoru (34 000), garantând de fiecare dată cu proprietatea.

În 12 iunie 1897 o închiriază, pe trei ani, ultimului creditor, Ion Alessandrescu, prilej cu care aflăm și suprafața considerabilă a proprietății, de 7200 m.p. Pictorul încasa întreaga chirie, de 6000 lei și se obliga să pună parchet într-un salon și să realizeze împrejmuirea terenului cu uluci de brad și bulumaci de stejar[18].

Proprietatea este scoasă la licitație și într-o primă fază, la 8 decembrie 1898, este adjudecată în favoarea lui B. Marcu, pentru suma de 95 500 lei; în 17 decembrie 1898 este câștigată de Emma Theodorian pentru prețul de 106 100 lei, decizia fiind definitivă în ianuarie 1899. Astfel ieșea din proprietatea lui Luchian cea mai mare locuință deținută vreodată, unde a avut și atelierul.

În octombrie 1902 Ștefan Luchian apare cu domiciliul în str. Povernei nr. 8[19]. Istoria proprietății poate fi reconstituită pe baza documentelor și a succesiunii proprietarilor ei, celebri în epocă. Fabricile de lumânări și spirt din Mahalaua Sf. Visarion datau dinainte de 1859, când sunt scoase la licitație pentru a acoperi datoria postelnicului moldovean Costache Ciocan și sunt adjudecate de Scarlat Voinescu[20]. În 1862 ele trec din posesia lui Ioan Dănescu[21] în proprietatea bancherului și negustorului Scarlat Petrovici-Armis contra sumei de 2035 de galbeni, pentru a acoperi o datorie[22].

În 25 februarie 1869 Scarlat Petrovici-Armis vinde fosta fabrică de lumânări arhitectului Carol Benisch (1822–1869)[23]. Era vorba despre un teren vast, de aproximativ 3500 m.p., pe care se vor deschide străzi (Pietății) și se vor parcela diferite loturi. Numele străzii Povernei face trimitere la vechea fabrică de spirt „povarnă". Aici va construi Benisch case și dependințe, aflate la nr. 8.

În 16 noiembrie 1893 arhitectul Benisch îi vinde trei loturi de teren, printre care și casa din str. Povernei nr. 8, Elenei Polizu-Micșunești[24], pentru suma de 82000 lei[25]. După ce aceasta contractează două împrumuturi la Creditul Funciar Urban, pe care nu le mai poate restitui, moștenitorii ei pierd proprietatea din str. Povernei nr. 8 în 1904. Probabil că în această perioadă este închiriată[26] de Ștefan Luchian. Din 14 iunie 1905 datează contractul de vânzare a drepturilor succesorale ale fraților Anibal și Ștefan Luchian, cuvenite din averea decedatului Iorgu C. Periețeanu, către Constantin Chiriacescu, din comuna Perieți, județul Ialomița. Cei doi frați apar cu domiciliul în str. Povernei nr. 8[27], prețul primit pentru tranzacție fiind de 10 000 lei.

---

[14] Trib. Ilfov, secția Notariat, 3550/1887 și 852/1888.

[15] Trib. Ilfov, secția Notariat, 122/1889.

[16] Arhivele Naționale Direcția Municipiului București, fond Primăria Municipiului București – Serviciul Tehnic, dosar 26/1891, f. 143 și următoarele.

[17] Trib. Ilfov, secția Notariat, 2919/1896, 3 aprilie 1896.

[18] Trib. Ilfov, secția Notariat, 7332/1897.

[19] Theodor Enescu, *Scrieri despre artă*, 2000, p. 250; acesta afirma că a locuit aici până în octombrie 1907, cu familia Cocea.

[20] Registru de ordonanțe din 1859; 13 mai, nr. 3887 și 21 mai, nr. 159.

[21] Posibil a fi aceeași persoană de la care cumpără Luchian casa din Șoseaua Kiseleff.

[22] Registru de ordonanțe din 1861, nr. 882 și din 1862, 24 octombrie.

[23] Oana Marinache, *Carol Benisch, 50 de ani de arhitectură*, București, 2015, p. 114.

[24] Soția colonelului în retragere Grigore Polizu-Micșunești.

[25] Trib. Ilfov, secția Notariat, 9407, 16 noiembrie 1893.

[26] Nu există un registru al contractelor de închiriere care să ne permită identificarea mai multor informații.

[27] Este posibil a fi fost doar o convenție juridică, Anibal, funcționar, locuind în altă parte.

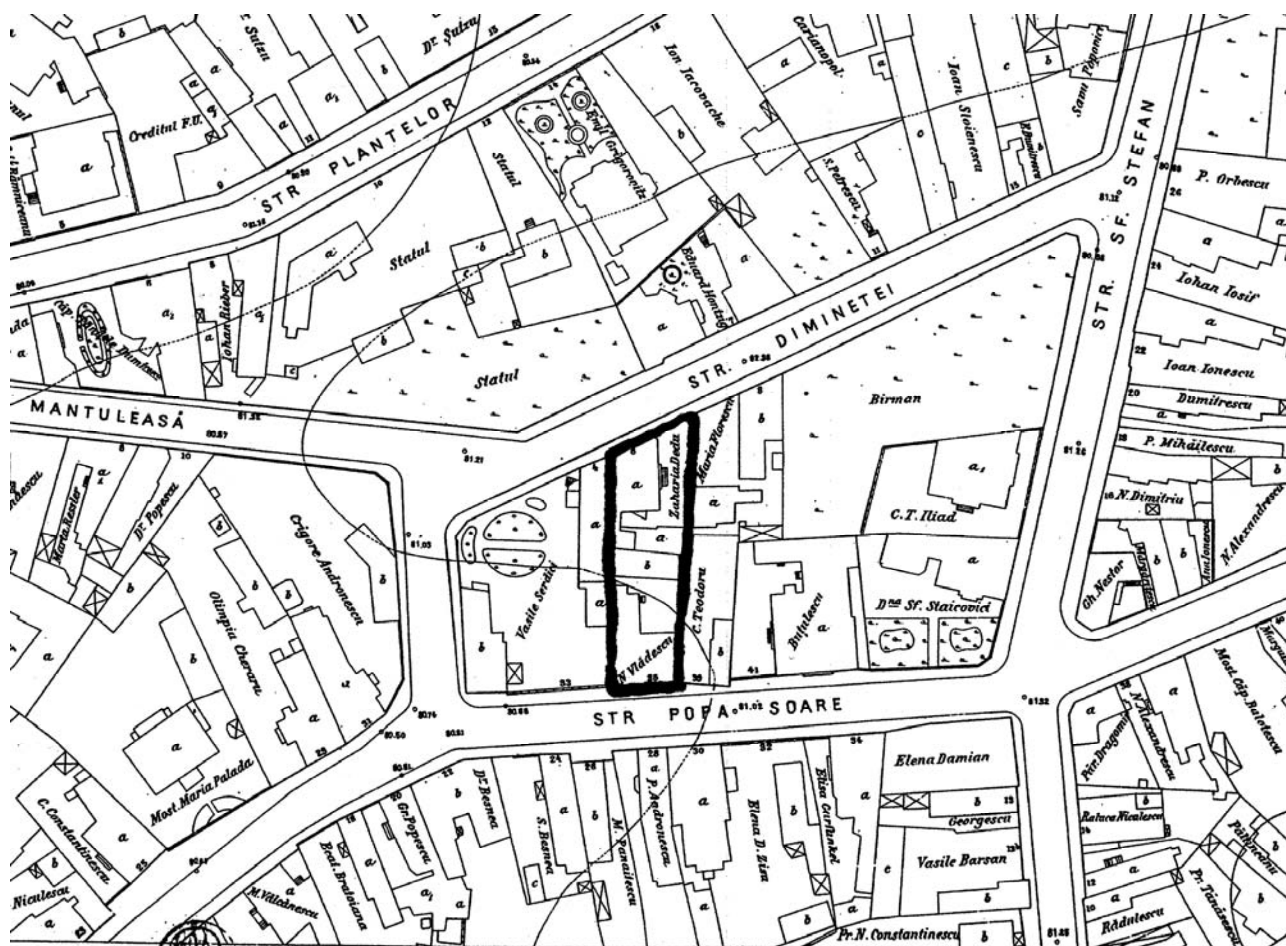

Fig. 1. Str. Popa Soare 15, imobil 1911.

Fig. 2. Str. Italiana 2 (azi 21).

Fig. 3. Str. Italiana 21.

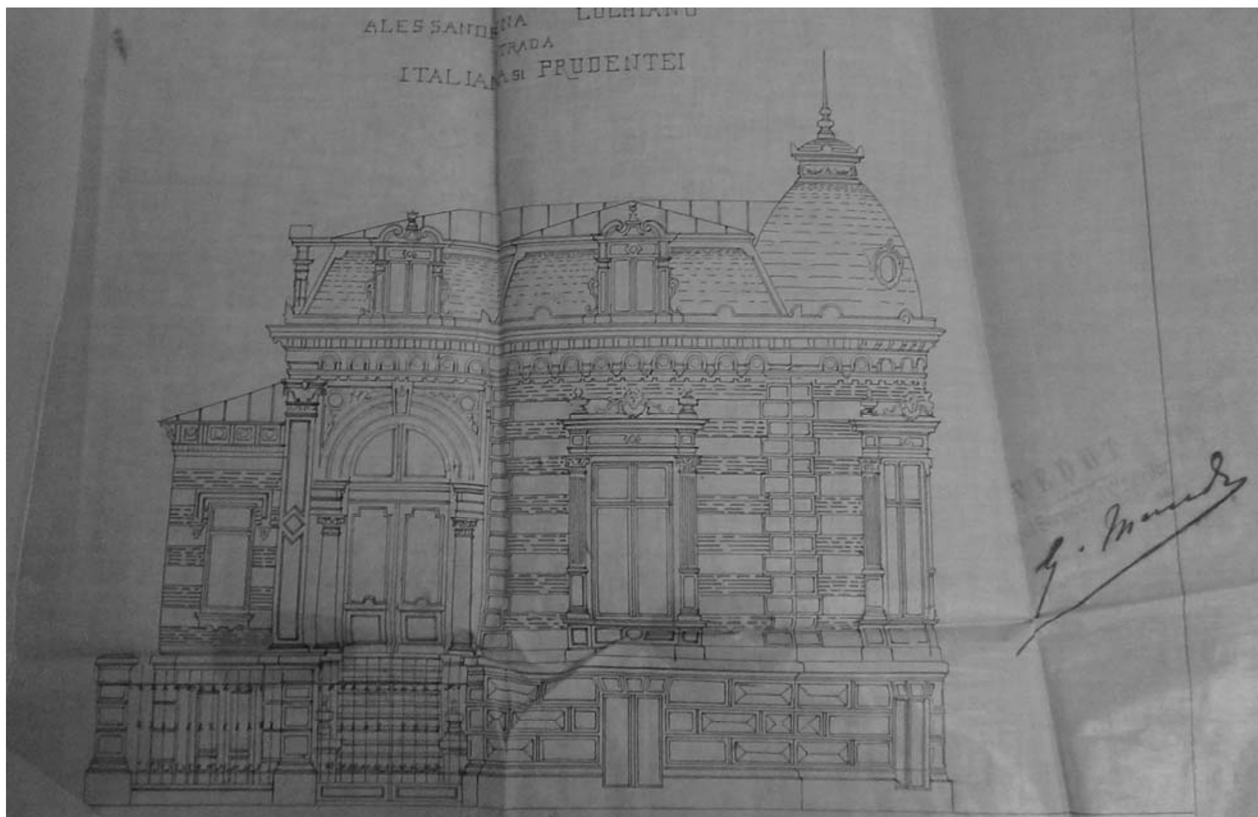

Fig. 4. Str. Italiana 21.

Fig. 5. Str. Otetari 2.

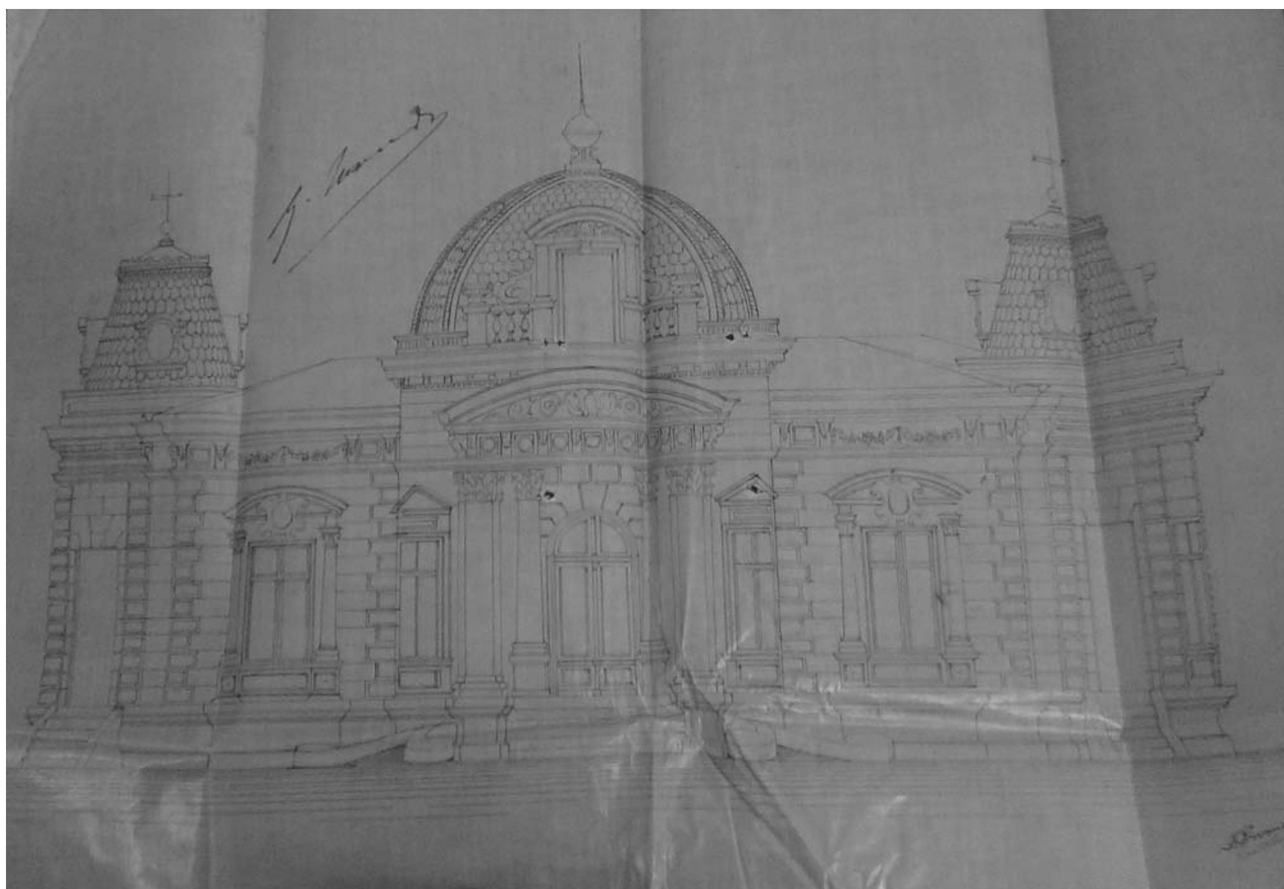

Fig. 6. Sos. Kiseleff.

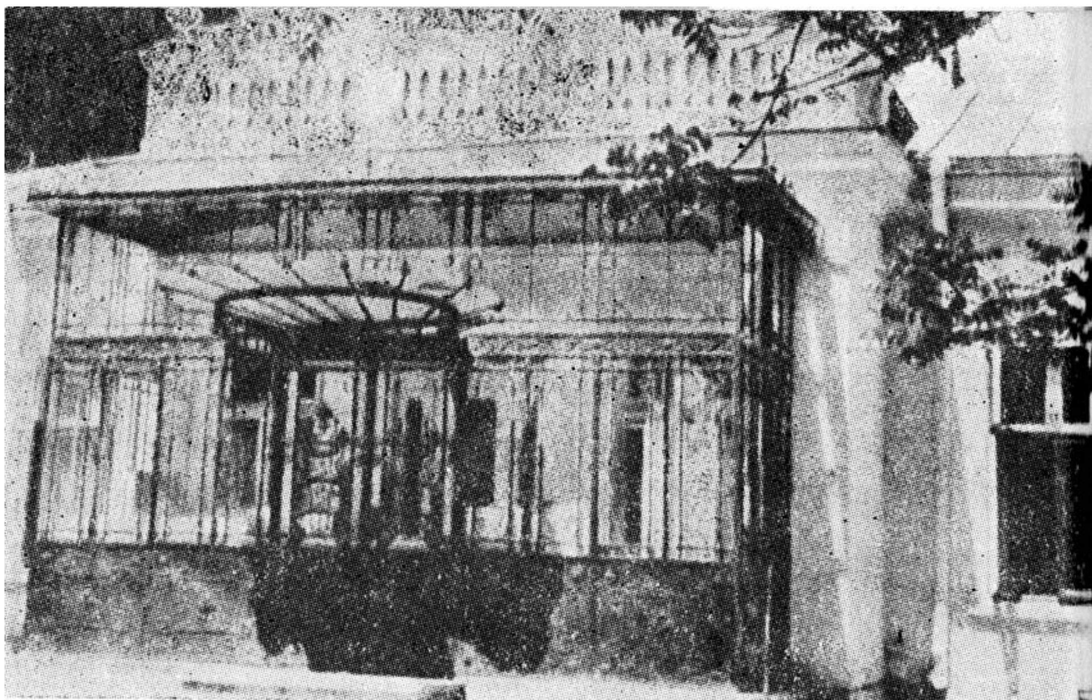

Fig. 7. Str. Povernei 8.

În 1908 proprietatea este vândută de către Creditul Funciar Urban Lucreției Paicu, care în anul următor o vinde, la rândul ei, avocatului Romulus Rollea, pentru același preț, de 48000 lei[28].

Biografii consemnează faptul că începând cu 1901 pictorul Ștefan Luchian a locuit împreună cu familia Ernest și Paulina Cocea, care l-a și îngrijit. Paulina era verișoara sa primară, fiica Zoei Luchian Economu, căsătorită cu Ernest Cocea și mama a trei copii, Laura, Vintilă și Vlad. După ce închiriază mai multe locuințe, ei se stabilesc definitiv în Str. Primăverii/Nicolae Bălcescu/Mendeleev.

Nu cunoaștem anul de construcție al casei, dar apreciem că ea data din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Inginerul Constantin Chiru, domiciliat în Calea Dorobanți nr. 7 îi vinde în 1893 casa din str. Primăverii nr. 31 lui Emanoil Turbure (medic comunal, în Consiliul de igienă și salubritate publică), prețul de achiziție fiind de 31 000 lei[29]. Imediat după aceea, la 18 mai, găsim o cerere depusă la Primăria comunei București pentru „reparațiune radicală la casă cât și la grajd"[30]. Autorizația este mai detaliată: „casele de la fața stradei făcândule reparațiuni de tincueli fără a face zidărie din nou. Asemenea a face reparațiuni radicale la dependințele din curte făcând ziduri din nou și ori ce alte lucrări necessare pentru consolidare fără a mări actuala suprafață a clădirei." Actele nu sunt însoțite de planuri și nici nu conțin vreo semnătură sau trimitere care să ne conducă spre identificarea arhitectului sau antreprenorului care a realizat aceste lucrări.

În 12 aprilie 1912 Luchian a cumpărat de la dr. Emanoil Turbure proprietatea din strada N. Bălcescu (fostă Primăverii) nr. 29, prețul ei fiind de 50 000 lei[31]. Descrierea casei era următoarea: „corp de clădire de zid masiv care coprinde: șeapte camere, antreu, bae, latrine, două pivnițe, grajd și șopron".

În 3 septembrie Ștefan Luchian și Ernest Cocea încheie un contract de credit în cont curent cu Banca Griviței, aceasta oferindu-le suma de 8 000 lei[32].

În 1913 pictorul o înzestrează pe nepoata sa, Laura Cocea, la căsătoria cu pictorul Traian H. Cornescu, cu jumătate din proprietatea sa din strada N. Bălcescu (fostă Primăverii) nr. 29; Ștefan Luchian păstra uzufructul proprietății pe timpul vieții sale, dar se îngrijea ca nepoata sa să beneficieze de venituri, în cazul

[28] Trib. Ilfov, secția Notariat, 9691, 25 septembrie 1908; 8217, 28 august 1909.

[29] Trib. Ilfov, secția Notariat, 3201, 26 aprilie 1893. Imobilul era ipotecat la Creditul Funciar Urban și este posibil ca cercetarea să conducă la identificarea unor documente suplimentare, dacă ele s-au mai păstrat.

[30] Arhivele Naționale Direcția Muncipiului București, fond Primăria Municipiului București – Serviciul Tehnic, dosar 72/1893, f. 244.

[31] Trib. Ilfov, secția Notariat, 6300, 12 aprilie 1912.

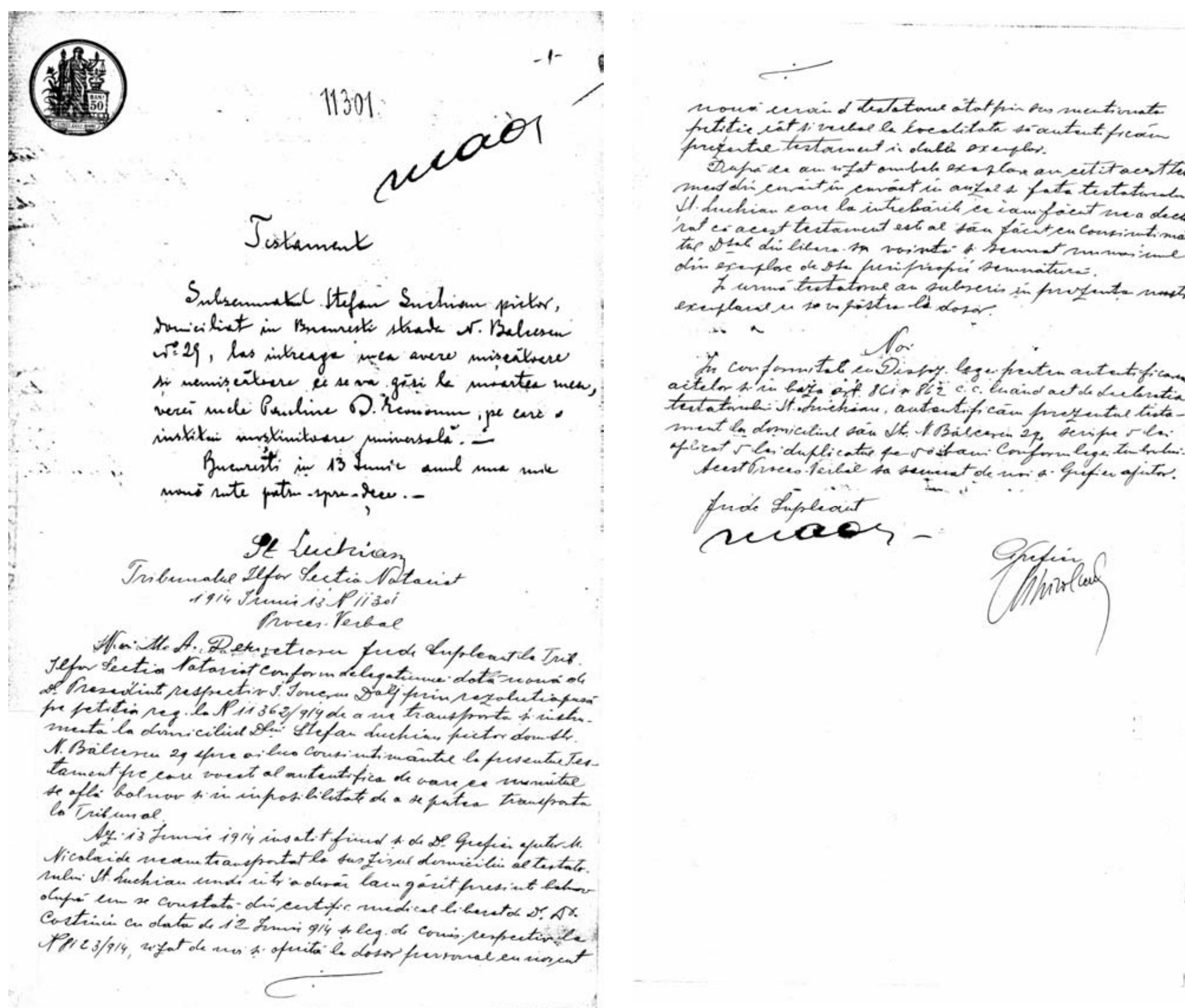
[32] Trib. Ilfov, secția Notariat, 15290, 3 septembrie 1912.

vânzării imobilului dotal[33]. Familia Cocea-Cornescu a trăit toată viața în acestă casă, păstrând amintirea, lucrurile și lucrările de artă.

În 1914 Ștefan Luchian își redactează testamentul, în favoarea verișoarei sale, lăsându-i întreaga sa avere „mișcătoare și nemișcătoare"[34].

În 1986, după moartea Laurei Cocea, colecția de artă prezentă în casă a fost confiscată de miliție și ulterior predată Muzeului Municipiului București[35]. Radu Alexandru Cornescu, fiul Laurei Cocea Cornescu, s-a luptat 25 de ani pentru obținerea lucrurilor familiei, lucrările de artă fiind apoi scoase la licitație, în 2015. O parte din obiectele personale ale pictorului, aflate odinioară în ultimul său domiciliu, au ajuns în Casa Ceomac Cantemir din Botoșani, sediul Fundației Ștefan Luchian[36].

Nu știm care a fost destinul casei, dacă ea a fost recuperată de Radu Alexandru Cornescu sau nu. Casa din strada Mendeleev nr. 29 este astăzi restaurant, doar placa memorială amintind de pictorul Ștefan Luchian: „În această casă a trăit, a lucrat, suferit și a murit neînțeles pictorul Ștefan Luchian (1868–1916)".

11301

Testament

Subsemnatul Stefan Luchian pictor, domiciliat in Bucuresti strada N. Balcescu No 29, las intreaga mea avere mișcătoare și nemișcătoare ce se va găsi la moartea mea, verei mele Pauline D. Economu, pe care o instituiu moștenitoare universală. —

Bucuresti în 13 Iunie anul una mie nouă sute patru-spre-dece. —

St Luchian

Tribunalul Ilfov Secția Notariat
1914 Iunie 13 N 11301
Proces-Verbal

Fig. 8. Testamentul lui Ștefan Luchian.

[33] Trib. Ilfov, secția Notariat, 15353, 7 octombrie 1913.

[34] Trib. Ilfov, secția Notariat, 11301, 13 iunie 1914.

[35] Marius Tița, *Arta retrocedărilor*, în Bursa, 3 iulie 2015 și http://artindex.ro/2015/06/18/licitatie-alis-duminica-21-iunie-ora-11/

[36] Aglaia Corneanu, *Avem nevoie de Luchian!* în *Forum cultural*, anul IX, nr. 2, iunie 2009 (33), p. 46–49, accesibil la http://www.cimec.ro/revista-forum-cultural-botosani/33-anIX-2.html